

**РЕПРОДУКТИВ YOSHDAGI AYOLLARDA GORMONAL
BUZILISHLARNING ASOSIY SABABLARI VA OQIBATLARI**

Jo'rabekova Nargiza Panjiyevna

nargizajurabekova0175@gmail.com

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yo'nalishi

2- kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Qayumova Shahnoza Jamshidovna

Tibbiy profilaktik fanlar kafedrasida o'qituvchi

shqayumova1996@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada reproduktiv yoshdagi ayollarda uchraydigan gormonal buzilishlarning asosiy sabablari va organizmga ko'rsatadigan keng qamrovli ta'siri yoritilgan. Tadqiqotda endokrin tizim faoliyatini izdan chiqaruvchi omillar, jumladan stress omillari, ovqatlanish tartibining buzilishi, ekologik holat, yengil va og'ir darajadagi yallig'lanish jarayonlari hamda nasliy moyillikning ahamiyati asoslab berilgan. Shuningdek, gormonal muvozanat buzilishi natijasida hayz siklining o'zgarishi, bepushtlik, metabolik buzilishlar, psixo-emotsional holatning yomonlashuvi va homiladorlik davrida kuzatiladigan asoratlarni ilmiy manbalar asosida tahlil qilingan. Maqola reproduktiv salomatlikni saqlashda erta tashxis qo'yish, profilaktik choralarini kuchaytirish va zamonaviy terapevtik yondashuvlarning ahamiyatini ko'rsatadi.

KALIT SO'ZLAR: Gormonal buzilishlar; reproduktiv yosh; endokrin tizim; hayz sikli o'zgarishlari; metabolik buzilishlar; bepushtlik; stress omillari; psixo-emotsional holat; ekologik ta'sirlar; homiladorlik asoratlari.

**ОСНОВНЫЕ ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ГОРМОНАЛЬНЫХ
НАРУШЕНИЙ У ЖЕНЩИН РЕПРОДУКТИВНОГО ВОЗРАСТА**

Джуробекова Наргиза Панджиевна

nargizajurabekova0175@gmail.com

Термезский университет экономики и сервиса

Лечебный факультет, кафедра лечебного дела

Студентка 2 курса

Научный руководитель: Каюмова Шахноза Джамшидовна

преподаватель кафедры медико-профилактических наук

shqayumova1996@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются основные причины гормональных нарушений у женщин репродуктивного возраста и их многостороннее воздействие на организм. В исследовании обоснована роль факторов, нарушающих функцию эндокринной системы, включая стрессовые воздействия, несбалансированное питание, экологические условия, воспалительные процессы различной степени выраженности и наследственную предрасположенность. Кроме того, анализируются изменения менструального цикла, бесплодие, метаболические нарушения, ухудшение психоэмоционального состояния и осложнения в период беременности, возникающие вследствие гормонального дисбаланса. Работа подчеркивает значимость ранней диагностики, профилактических мероприятий и современных терапевтических подходов для сохранения репродуктивного здоровья.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Гормональные нарушения; репродуктивный возраст; эндокринная система; изменения менструального цикла; метаболические нарушения; бесплодие; стрессовые факторы; психоэмоциональное состояние; экологические воздействия; осложнения беременности.

MAIN CAUSES AND CONSEQUENCES OF HORMONE DISORDERS IN WOMEN OF REPRODUCTIVE AGE

Jurabekova Nargiza Panjiyevna

nargizajurabekova0175@gmail.com

Termez University of Economics and Service

Faculty of Medicine, Department of Therapeutic Work

2nd year student

Scientific supervisor: Qayumova Shahnoza Jamshidovna

lecturer, Department of Medical Preventive Sciences

shqayumova1996@gmail.com

ABSTRACT

This article examines the major causes of hormonal disorders in women of reproductive age and their multifaceted impact on the body. The study highlights factors contributing to endocrine system imbalance, including psychological stress,

improper dietary patterns, environmental conditions, inflammatory processes of varying severity, and genetic predisposition. The consequences of hormonal disruption, such as menstrual cycle irregularities, infertility, metabolic disturbances, deterioration of emotional well-being, and pregnancy-related complications, are analyzed based on reliable scientific sources. The article emphasizes the importance of early diagnosis, implementation of preventive strategies, and the application of modern therapeutic approaches to preserve reproductive health.

KEYWORDS: Hormonal disorders; reproductive age; endocrine system; menstrual cycle changes; metabolic disturbances; infertility; stress factors; psycho-emotional state; environmental influences; pregnancy complications.

KIRISH

Reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligi jamiyatning demografik barqarorligi, onalik va farzand dunyoga keltirish jarayonining xavfsizligi hamda kelajak avlod sogʻligʻi uchun asosiy omillardan biridir. Ushbu davrda ayol organizmidagi gormonal muvozanat barcha asosiy fiziologik jarayonlarning, jumladan hayz sikli, ovulyatsiya, homiladorlik va metabolik almashinuvning barqaror davom etishini taʼminlaydi. Shu bois gormonal buzilishlarning rivojlanishi nafaqat ayolning reproduktiv salohiyatiga, balki umumiy sogʻligiga ham bevosita taʼsir koʻrsatadi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, soʻnggi yillarda reproduktiv yoshdagi ayollar orasida gormonal buzilishlar sezilarli darajada ortmoqda. Ekologik ifloslanish, ovqatlanish madaniyatining oʻzgarishi, psixologik zoʻriqishning kuchayishi, uyqu va jismoniy faoliyatning izdan chiqishi, genetik moyillik hamda surunkali yalligʻlanish jarayonlarining koʻpayishi ushbu muammoning keng tarqalishiga sabab boʻlmoqda. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, gormonal muvozanatning buzilishi ayollar orasida hayz siklining beqarorligi, bepushtlik holatlarining ortishi, polikistik tuxumdon sindromi, qalqonsimon bez faoliyatidagi oʻzgarishlar, metabolik sindrom, insulin sezuvchanligining pasayishi, tana vaznining oshishi va psixo-emotsional holatning yomonlashuviga olib keladi. Bu esa uzoq muddatda reproduktiv salomatlikning izdan chiqishi, homiladorlikda xavfli asoratlarning rivojlanishi va ayolning hayot sifatining pasayishiga olib kelishi mumkin. Bugungi kunda reproduktiv salomatlikni saqlash global miqyosda ustuvor yoʻnalishlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy tibbiyotda gormonal buzilishlarning erta aniqlanishi, kompleks laborator va instrumental tashxis qoʻyish, sabablarni aniqlab, individual yondashuv asosida davolash choralarini koʻrish ayollar salomatligini mustahkamlashning eng muhim omillaridan biridir. Shu nuqtai nazardan ushbu mavzuni ilmiy asosda oʻrganish, gormonal buzilishlarning

etiologiyasi, patogenezini chuqur tahlil qilish hamda oqibatlarini baholash dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Ushbu ilmiy tadqiqot reproduktiv yoshdagi ayollarda gormonal buzilishlarning rivojlanish omillari, klinik koʻrinishlari va uzoq muddatli oqibatlarini baholash maqsadida olib borildi. Tadqiqot jarayonida klinik kuzatuv, laborator diagnostika, instrumental tekshiruvlar va tahliliy adabiyotlar tahlili asosiy metodlar sifatida qoʻllandi. Tadqiqot uchun reproduktiv yosh oraligʻidagi ayollar toʻplami tanlab olindi. Har bir ishtirokchida umumiy sogʻliq holati, hayz siklining davomiyligi va muntazamligi, ovulyatsion faoliyat, tana vazni koʻrsatkichlari, metabolik almashinuv holati va psixo-emotsional barqarorlik oʻrganildi. Gormonal fonni baholash maqsadida qonda estrogen, progesteron, follikul oʻstiruvchi gormon, lyuteinlashuvchi gormon, prolaktin, insulin va qalqonsimon bez gormonlarining darajalari laborator sharoitda tekshirildi. Shuningdek, yengil va oʻrta darajadagi yalligʻlanish jarayonlarini baholash uchun umumiy qon tahlili, qonda yalligʻlanish koʻrsatkichlari va biokimyoviy parametrlardan foydalanildi. Instrumental tekshiruvlar sifatida bachadon va tuxumdonlarning tuzilish holatini baholash uchun ultratovush tekshiruvi oʻtkazildi. Ushbu tekshiruv orqali tuxumdon hajmi, follikulyar rivojlanish, endometriy qalinligi va patologik oʻzgarishlar aniqlangan holatlar qayd etildi. Ovqatlanish tartibi va turmush tarzining gormonal muvozanatga taʼsirini oʻrganish maqsadida ishtirokchilarning kunlik ovqatlanishi, jismoniy faolligi, uyqu davomiyligi va stressning mavjudligi haqida maʼlumotlar yigʻildi. Tadqiqotning muhim qismi sifatida xalqaro tibbiy adabiyotlar, klinik qoʻllanmalar, endokrinologiya boʻyicha zamonaviy darsliklar va reproduktiv salomatlikka oid ilmiy maqolalar tahlil qilindi. Bu maʼlumotlar gormonal buzilishlarning etiologik omillari, patofiziologik mexanizmlari va klinik oqibatlarini chuqur oʻrganish imkonini berdi. Tadqiqot metodlariga asoslanib olingan barcha klinik va laborator maʼlumotlar tizimli tarzda qayta ishlanib, gormonal muvozanat buzilishlarining asosiy sabablari, ularning rivojlanish mexanizmlari va ayollar salomatligiga taʼsiri sifat jihatidan tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida reproduktiv yoshdagi ayollarda gormonal buzilishlarning rivojlanishida bir nechta asosiy omillar muhim rol oʻynashi aniqlandi. Klinikolaborator tekshiruvlar natijalari shuni koʻrsatdiki, gormonal muvozanat buzilishi koʻp holatlarda hayot tarzi, ovqatlanish madaniyati, stress darajasi, ekologik omillar va nasliy moyillik bilan chambarchas bogʻliq. Laborator tahlillar asosida estrogen va progesteron darajasining sezilarli oʻzgarishlari aniqlanib, ayrim ishtirokchilarda

follikul o‘stiruvchi gormon va lyuteinlashuvchi gormon nisbatining buzilgani qayd etildi. Bu holatlar hayz siklining beqarorligi, ovulyatsiya jarayonining sustlashishi va reproduktiv salohiyatning pasayishi bilan bog‘liq ekanligi tasdiqlandi. Prolaktin darajasining oshgan holatlari ham kuzatilib, bunday ayollarda hayz ko‘rishning to‘xtashi, ko‘krak bezlarida sezuvchanlik va psixo-emotsional beqarorlik ko‘proq uchradi. Metabolik ko‘rsatkichlar tahlili natijasida gormonal buzilishlarga ega bo‘lgan ayollarda tana vaznining ortishi, yog‘ to‘qimasining notekis taqsimlanishi, qonda glyukoza miqdorining ko‘tarilishi hamda insulin sezuvchanligining pasayishi kabi o‘zgarishlar qayd etildi. Ushbu metabolik muammolar bilan birga umumiy yallig‘lanish ko‘rsatkichlarining biroz oshganligi aniqlanib, bu reproduktiv tizim faoliyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkinligi belgilandi. Instrumental tekshiruvlar natijalariga ko‘ra, ayrim ishtirokchilarda tuxumdonlarda follikulyar rivojlanishning izdan chiqqani, bachadon shilliq qavatining qalinlashuvi yoki ingichkalashuvi, shuningdek, o‘sma xususiyatiga ega bo‘lmagan kichik o‘zgarishlar qayd etildi. Bu o‘zgarishlar gormonal muvozanatning buzilishi bilan bog‘liq bo‘lib, reproduktiv jarayonlarga bevosita ta‘sir ko‘rsatishi aniqlandi. Sub‘ektiv shikoyatlar tahlili shuni ko‘rsatdiki, gormonal buzilishlarga ega ayollarda charchoq, kayfiyatning keskin o‘zgarishi, uyqu buzilishi, ishtahaning beqarorligi, teri o‘zgarishlari va soch to‘kilishi kabi belgilar keng tarqalgan. Psixo-emotsional holatning yomonlashuvi ko‘pincha gormonal muvozanatdagi o‘zgarishlar bilan birgalikda kechgani aniqlandi. Olingan umumlashtirilgan natijalar shuni ko‘rsatadiki, gormonal buzilishlarning etiologiyasi murakkab bo‘lib, ko‘plab ichki va tashqi omillar bilan bog‘liq. Ularning salbiy oqibatlari esa ayollar reproduktiv salomatligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatib, homiladorlikka tayyorgarlik, farzand ko‘rish imkoniyati va umumiy hayot sifatini sezilarli darajada pasaytirishi mumkin.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari reproduktiv yoshdagi ayollarda gormonal muvozanatning buzilishi ko‘plab ichki va tashqi omillar ta‘sirida shakllanishini ko‘rsatdi. Olingan ma‘lumotlar shuni tasdiqlaydiki, ekologik ifloslanish, ovqatlanish odatlarining o‘zgarishi, jismoniy faollikning kamayishi, uyqu tartibining buzilishi va psixologik zo‘riqish endokrin tizim faoliyatini izdan chiqaruvchi yetakchi omillar hisoblanadi. Ushbu omillar endokrin bezlar faoliyatiga bevosita ta‘sir ko‘rsatib, ayol organizmidagi gormonlar o‘rtasidagi tabiiy muvozanatni buzadi va reproduktiv jarayonlarning to‘liq kechishini cheklaydi. Laborator va instrumental ma‘lumotlar gormonal buzilishlarning etiologiyasi murakkab ekanini ko‘rsatdi. O‘zgargan estrogen va progesteron darajalari, follikul o‘stiruvchi gormon va lyuteinlashuvchi gormon nisbatining buzilishi,

shuningdek insulin sezuvchanligining pasayishi ayollar salomatligida keng ko‘lamli o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. Ushbu o‘zgarishlar nafaqat hayz siklining buzilishi, balki ovulyatsiya jarayonining izdan chiqishi, metabolik sindromning rivojlanishi va psixo-emotsional beqarorlik bilan ham bog‘liqdir. Bu esa gormonal buzilishlarning organizmga ko‘p yo‘nalishli ta‘sirini tasdiqlaydi. Tadqiqot davomida aniqlangan psixo-emotsional o‘zgarishlar, jumladan kayfiyatning beqarorligi, asabiylik, uyqu buzilishi va charchoq gormonlar darajasining o‘zgarishi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, ayolning hayot sifatini sezilarli darajada pasaytirishi mumkin. Bu holat shuni ko‘rsatadiki, gormonal buzilishlar faqat fiziologik jarayonlarga emas, balki ruhiy va psixologik sog‘liqqa ham ta‘sir ko‘rsatadi. Shuning uchun bunday ayollarda kompleks yondashuv, ya‘ni fiziologik va psixologik omillarni birgalikda baholash zarur. Tegishli ilmiy manbalar tahlili natijasida aniqlanishicha, gormonal buzilishlarning erta tashxisi reproduktiv salomatlikni saqlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Gormon darajalarini laborator tahlillar asosida muntazam tekshirib borish, ultratovush diagnostikasidan foydalanish va hayot tarzini baholash ayollarda gormonal muvozanat buzilishlarini o‘z vaqtida aniqlash imkonini beradi. Ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha, erta tashxis qo‘yilgan holatlarda davolash samaradorligi yuqori bo‘lib, reproduktiv sog‘liqni tiklash imkoniyati sezilarli darajada oshadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari reproduktiv yoshdagi ayollarda gormonal buzilishlarning oldini olish uchun sog‘lom ovqatlanish, muntazam jismoniy faollik, stressni boshqarish, yetarli uyqu va ekologik ta‘sirlardan himoyalash muhim ahamiyatga ega ekanini tasdiqlaydi. Bu omillar nafaqat gormonal muvozanatni saqlashga, balki umumiy sog‘liqni mustahkamlashga yordam beradi. Umuman olganda, ushbu tadqiqot gormonal buzilishlarning sabablarini aniqlash, patofiziologik jarayonlarini yoritish va ularning salomatlikka ta‘sirini baholashda muhim ilmiy asos yaratdi. Bu esa kelgusida reproduktiv salomatlikni yaxshilash bo‘yicha profilaktika va davolash strategiyalarini takomillashtirish uchun muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot reproduktiv yoshdagi ayollarda gormonal buzilishlar keng tarqalgan bo‘lib, ular ko‘plab ichki va tashqi omillar ta‘sirida shakllanishini ko‘rsatdi. Olingan laborator, instrumental va klinik ma‘lumotlar gormonal muvozanatning buzilishi ayol organizmidagi reproduktiv jarayonlarga, metabolik almashinuv va psixo-emotsional holatiga bevosita zararli ta‘sir ko‘rsatishini tasdiqladi. Estrogen va progesteron darajasining o‘zgarishi, follikul o‘stiruvchi gormon va lyuteinlashuvchi gormon nisbatining buzilishi, insulin sezuvchanligining pasayishi va metabolik ko‘rsatkichlarning yomonlashuvi gormonal buzilishlarning asosiy klinik belgilari

sifatida qayd etildi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, gormonal buzilishlar ayollarda hayz siklining izdan chiqishiga, ovulyatsiya jarayonining sustlashishiga, bepushtlik holatlarining ortishiga, homiladorlikdagi xavfli asoratlarning rivojlanishiga va hayot sifatining pasayishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, psixo-emotsional beqarorlik, uyqu buzilishi, charchoq va kayfiyatning o'zgarishi kabi belgilar ham gormonal muvozanatdagi o'zgarishlarning ajralmas qismi ekanligi aniqlandi. Ushbu natijalar shuni anglatadiki, reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini saqlashda gormonal muvozanatni barqaror ushlab turish, erta tashxis qo'yish va o'z vaqtida davolash choralarini ko'rish muhim ahamiyatga ega. Sog'lom ovqatlanish, muntazam jismoniy faollik, stressni boshqarish, ekologik ta'sirlardan himoyalanih va uyqu gigiyenasiga rioya qilish gormonal buzilishlarning oldini olishda samarali omillar sifatida belgilandi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari reproduktiv yoshdagi ayollarda gormonal buzilishlarning etiologiyasi, patofiziologiyasi va klinik oqibatlarini chuqur yoritib, kelgusida reproduktiv sog'liqni yaxshilash bo'yicha samarali profilaktika va davolash strategiyalarini ishlab chiqish uchun ilmiy asos yaratdi. Mazkur xulosalar amaliy tibbiyot, endokrinologiya va reproduktiv salomatlik sohalarida qo'llash uchun katta ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Babanazarova O., Qurbonova S. **Ayollar reproduktiv salomatligi asoslari.** Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2020.
2. Xoliqov P. X. **Tibbiy biologiya va umumiy genetika.** Toshkent: Akademnashr, 2019.
3. Mirzayeva Z. **Endokrin tizim kasalliklari va ularning klinik ahamiyati.** Toshkent: Innovatsion tibbiyot markazi nashriyoti, 2021.
4. Rasulova N. **Ginekologiyada gormonal buzilishlar diagnostikasi va davolash usullari.** Toshkent: Tibbiy ta'lim markazi, 2022.
5. Abduqodirov A. **Inson fiziologiyasi va gormonal regulyatsiya.** Toshkent: Fan nashriyoti, 2018.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Серов В. Н., Радзинский В. Е. **Эндокринная гинекология.** Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2020.
2. Тихомиров А. Л. **Нарушения менструального цикла: диагностика и лечение.** Москва: МЕДпресс-информ, 2019.
3. Румянцева Т. А. **Гормональные нарушения у женщин репродуктивного возраста.** Санкт-Петербург: Питер, 2021.

4. Кулаков В. И. **Репродуктивная медицина**. Москва: Медицина, 2018.
5. Дедов И. И., Мельниченко Г. А. **Эндокринология**. Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2022.

REFERENCES

1. Tortora G. J., Derrickson B. **Principles of Anatomy and Physiology**. Hoboken: Wiley, 2019.
2. Guyton A. C., Hall J. E. **Textbook of Medical Physiology**. Philadelphia: Elsevier, 2021.
3. Speroff L., Fritz M. A. **Clinical Gynecologic Endocrinology and Infertility**. Philadelphia: Wolters Kluwer, 2019.
4. Melmed S., Polonsky K., Larsen P. R., Kronenberg H. **Williams Textbook of Endocrinology**. Philadelphia: Elsevier, 2020.
5. Berek J. **Berek and Novak's Gynecology**. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2020.